

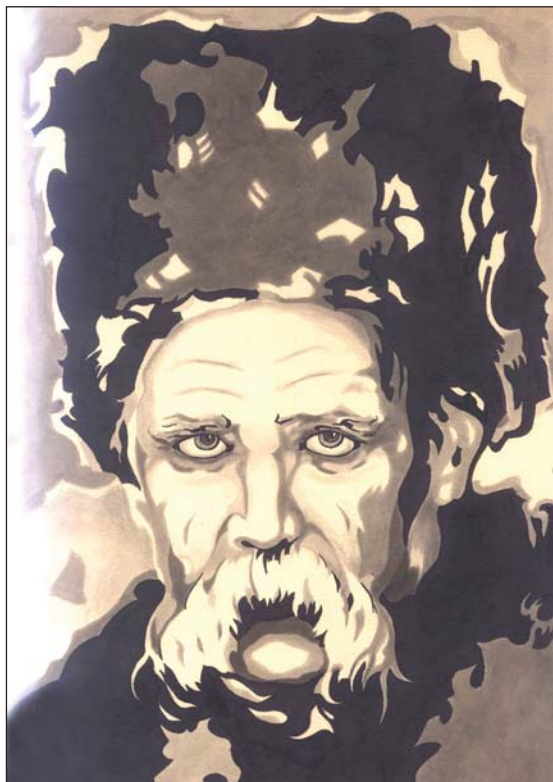
Незабутній професор Боргардт

Професор *Олександр Олександрович Боргардт* був напрочуд обдарованою, широко освіченою людиною, доктором фізико-математичних наук, відомим вченим-фізиком, пристрасним публіцистом, есеїстом, культурологом, художником, перекладачем, письменником. Звідки ж з'явився він в українському світі?

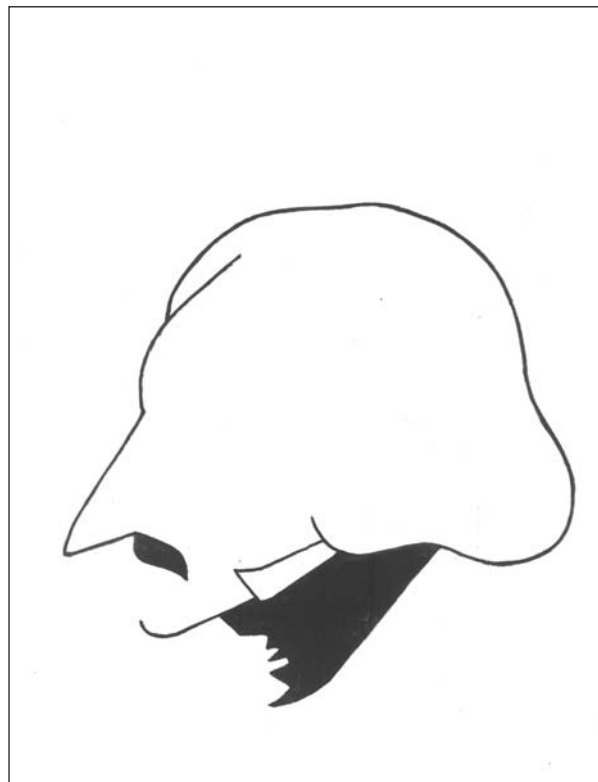
Значну кількість скарбів української культури створено "політичними українцями" — *Миколою Хвильовим, Юрієм Шевельовим, Віктором Петровим (Домонтовичем)* та іншими. З цієї ж когорти і *О.О. Боргардт*. Дід його Йоган, швейцарський німець, народився у 1830-х роках в родині спадкового зброяря. Примхлива доля привела його на Кавказ — воювати за свободу на боці *Імама Шаміля*. Після поразки повстання швейцарця схопили, але стратити разом з іншими не наважились. Він залишився в імперії, одружився з україною і з часом оселився у Миколаєві. Батько *О.О. Боргардта* народився у 1880 р. Професор-біолог, академік ВАСХНІЛ, талановита людина, він був взірцем для свого єдиного сина і, мабуть, встиг сформувати його світогляд, незважаючи на свою ранню смерть у 1937 році. Вони обидва були відданими Україні та її символам. Наведемо для прикладу портрет Шевченка, зроблений сином, та портрет Гоголя роботи батька.

Олександр Олександрович Боргардт народився в 1919 році на Дніпропетровщині, в місті Синельникове. В 1945 році закінчив фізико-математичний факультет Дніпропетровського державного університету, в 1949 році захистив кандидатську дисертацію, в 1967-му — докторську. В 1968 році він приймає запрошення працювати в Донецькому державному університеті, а з 1971 року останні тридцять років його життя пов'язані з Донецьким фізико-технічним інститутом ім. О.О. Галкіна НАН України. Отже, за фахом *Олександр Олександрович* — фізик-теоретик, визнаний науковець широкого профілю: від квантової теорії та теорії елементарних частинок до біофізики та математичної екології. Серед його старших товаришів — один зі справді великих фізиків ХХ століття, полтавчанин *Дмитро Дмитрович Іваненко*, ім'я якого назавжди увійшло в історію світової науки.

Точні науки та традиція аналітичного мислення утворювали підґрунтя літературного та публіцистичного напрямку діяльності *Олександра Боргардта*. З цензурними послабленнями кінця 1980-х років в українських періодичних виданнях з'являються його несподівано гострі та відверті на той час публікації, які, незважаючи на мізерні тиражі, миттєво відзначає український загал. 1994 року

Портрет Т. Шевченка, роботи О.О. Боргардта

Портрет М. Гоголя, роботи батька О.О. Боргардта

Дніпропетровський журнал "Монастирський острів" починає публікацію розвідки *О. Боргардта* "Тіні незабутніх предків". 1996 року харківський "Березіль" друкує його працю "Дологічне мислення (про витоки духовної кризи)". У 1999-2002 роках Донецький фізико-технічний інститут видає його книги: "Бич Божий", "Дві культури" та "Аналітичну історію України" в трьох частинах.

Читач *О.О. Боргардта* з радістю констатує, що натрапив на автора, якому притаманна незаперечна самостійність мислення, на чітку точку зору не впливали усталені "істини", регулярно проголошені "серйозними джерелами". Відстоюючи свої погляди на історію, мистецтво, культуру, літературу, *Боргардт* сміливо і, головне, обгрунтовано "ламає авторитети" там, де позірна авторитетність походить не від правди фактів, серйозності тону, кількості дипломів, блиску окулярів на телеекрані, чи іншої зовнішньої респектабельності. Ламає всюди, де бачить „дискурс імперії”, з його специфічними наголосами та пом'якшеннями, вчасними замовчуваннями та безапеляційними ствердженнями, підкріплені не так аргументами, як військовою та поліцейською силою.

В нашому ментальному просторі, наповненому цілими системами фальшивих очевидностей, мистецтво деконструкції загальновідомого було і залишається одним з [тут саме "з", а не "із"] найпотрібніших.

На жаль, вузлами софізмів, нав'язаними за довгу історію, навряд чи можна боротись методом *Олександра Македонського*. Лише копітке їх розв'язування приводить до чіткого розуміння ситуації та надає людині імунітет проти інтелектуального шахрайства.. Одна справа — вірити, що в грі з трьома наперстками щось невловимо не так, а інша — точно знати, що способом обману є вилучення самої кульки. Праці *Боргардта* надають читачу змогу побачити механізми імітації очевидності з найзрозумілішого ракурсу, вчать помічати та розплутувати вузли питань. Спочатку його стиль може здаватись одіозним. Хай читач пробачить деяку запальність викладу вона компенсується проведеною дослідницькою роботою та тверезим розглядом. Статтю „Про фальшиву історію” написано десять років тому, але вона так само актуальна і зараз. Можна прогнозувати, що й у найближчі десятиріччя її актуальність буде зростати та падати з періодичністю політичного циклу. Тому доречно було би тримати її в сухому тепломі місці, готовою до використання, як лижі на зиму чи велосипед на літо.

Створене пером професора *Боргардта* відрізняється гостротою аналізу, скепсисом науковця та вірою патріота. В його архіві чекають на оприлюднення і численні розвідки з приводу нагальних проблем українського сьогодення, і багато іншого. Почесне завдання української спільноти — зібрати, видати і належно поцінувати той архів, зберегти на віки світлу пам'ять про Великого Українця *Олександра Олександровича Боргардта*.

Людмила Цимбал, Ярослав Базалій,

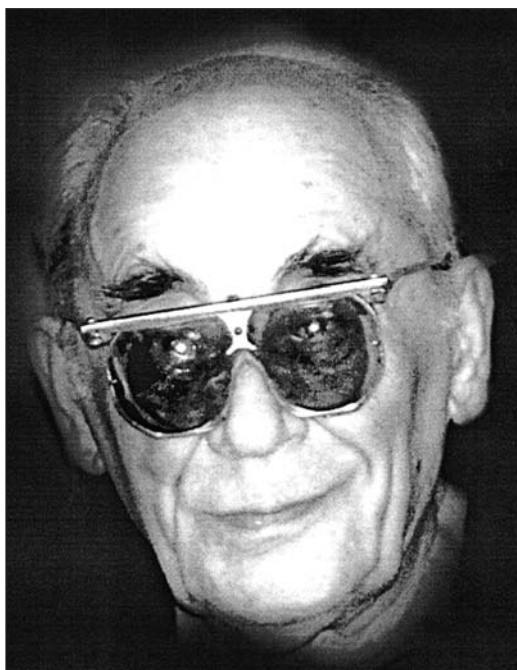
*м. Донецьк,
жовтень 2011 р.*

Про фальшиву історію

Олександр Боргардт

Донецьк, 2002

(текст подано в авторській редакції)

Олександр Боргардт (1919-2002)

День 11 червня 2002 — якраз напередодні "Дня Росії" — був відзначений демонстрацією української молоді в Києві. Протести молодих були викликані повідомленнями про так зване "погодження" підручників історії України та Росії, або про створення навіть спільного погодженого підручника. Було почасті пояснено й необхідність такого "погодження": аби не вживати надміру емоційних оцінок чогось там, якихось історичних подій, одне слово.

Ця невеличка за масштабами демонстрація української молоді на захист української історії (хай буде яка була, ліпшої все одно не матимемо) — дещо отямилу владу. Вже другого дня посипалися спростування й роз'яснення; на рівні віце-прем'єра, ні більше, ні менше. Побачивши реакцію народу з приводу посягання на те, чи не останнє, що у нього ще полишилося — історію, — кинулися заспокоювати. Мовляв, про спільний підручник для шкіл — і мови не було, що ви, що ви! — так, просто деяке узгодження двох історій. Мовляв, самі українські історики просяться: питання — суто наукові. Але все це є офіційні заспокоювання, а чого ж домагаються ті учені насправді? Про це неважко здогадатися, пригадавши більше як десятиріччя української незалежності. Правдоподібно якогось відцензурованого Москвою, дозволеного варіанта української історії. Дарма, що не дочекалися ми від них за ці роки навіть якогось близького до правди її тлумачення.

З'ясуємо насамперед, про що власне йдеться? — про які такі "емоційні оцінки"? Та з якою російською історією нам потрібно буде погоджувати нашу? Бо ж щодо навпаки — про щось таке, згодься, і мови бути не може.